

^vŠOLSKI PRIJATEL.

Izbaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 30.

V torek 25. julia 1854.

III. tečaj.

O sadjoreji.

(Dalje.)

XIII. Kako gre dalej cepljenje gojiti, da se bodo lepe drevesa zredile.

Kakor so serčne želje vsakih poštenih starišev, da bi iz otrok, koje jim je Bog u skerb zročil, pobožni kristjani in zvesti državljani postali; tako mora tudi sadjorejec poskerbeti, da bodo nja sadne sadike u lepe in rodovite drevesa dorasle, lastniku u veselje in korist. Bodimo toraj stariši in učitelji skerbni gojitelji otrok, sadjorejci pa umni oskerbniki svojih drevesc.

Drevo je lepo in kaj vredno, če je nja debelost u pravi razmeri k visokosti, če je zdrave spešne rasti, ker se je le od takega drevesa nadjati, da bo svoj čas rodovito.

Po sadovnjakih, pa tudi u kuhinjskih vertih, vidimo drevesa razno visoke, celo majhine pertlikovce, pa tudi velikane kot sreden dob.

Drevesa nekih sadonosnih plemen po svoji natōri pertlikovci ostanejo, druge zrastejo visoke in široke, da je kaj. Umetnost pa tudi uči, drevo kviško priganjati, ali pa bolj pri tleh na obšir priderževati. To dosežemo, če drevesa umno obrezujemo; s tim tudi postavo ali podobo drevesu damo, kakoršine se nam spoljubi.

Naš namen ni, kmetsko mladino učiti, kako se pertlikovci, turnčaki ali piramidi, kotlaki, kronaki, razspenjaki, posodovci itd. za gosposke in imenitne verte priredé; marveč kako je na lahki, prosti poti lepih visokih sadonosnic si pripraviti, koje

nam na leto koše in koše sadu zredé, ne le katero locnačico polno; govorimo torej le, kako visoke drevesa rediti.

Važnosti in vrednosti lepo izrašenih in močnih dreves še vsak učen sadjorejec prav ne čisla. Oni veliko tako malo-pridnih dreves sprodajo, koji piškovega oreha niso vredni, in kupec je dvakrat golufan. Pervič ker slabo blago kupi, in drugič, ker poleg še veselje in voljo zgubi, sadonosnice saditi.

U slabo zrejenem, šviglasto zrašenem drevesu so cevke in nitke, po kojih se sok iz korenin u deblo, veje in berst verti, večdel tako stisjene in vtriple, da soku ni moč, po njih kviško se vzdigovati in berstje rediti, torej nastanejo take drevesa šviglači, od kojih ni kaj dobička pričakati.

Drevesom, koji u rasti zastajajo, mora reja in umna strežba vertnarja pomagati. Po dveh načinih se more to zgoditi. Pervič da se korenine okopovajo, polivajo in gnojijo in tako jim živež pomnoži; drugič se jim pomaga po deblu in vejah.

Dobil sim od sadjorejca ostarene šviglače, koji, če ravno u dobro zemljo presajeni, dve leti niso kaj rastli. Pomoč po koreninah jim ni bila zadostna, presodim toraj, da morajo u drevesih cevke in nitke že otriple in lesnate biti, torej se živež pod ostarelo kožo ali skorjo kviško vzdigovati, in berst rediti ne more. Drevesom sim torej vigred pušcal, to je, od vej do tal s ojstrim ošiljenim nožem skorjo do lesa razparal, — kot čerto na severni strani drevesa petegnili. Da puščanje u imenovanih okolšinah drevesom jako koristi, se je tudi pri ovih drevesih poterdilo, kajti že prvo leto so lepe bersti pognale.

Drugo spomlad sim vse veje, razun naj lepše, kojoj vodico (Leitzweig) imenujem, gladko pri deblu porezal, in tudi vodico in veršič prikrajšal in to je že prvo leto dobro delalo. Sok se je ložej po deblu raztakal, vodica postane krepkejša, na deblu, pod vodico in nad njo, čversti popki poženo, kteri prvo leto 1 — 2 čevlja dolge bersti zrastejo. Tako prirezovanje sim še drugo pri nekih tudi tretje leto ponovil, dokler deblo ni bilo debelo, kakor se spodobi, po tem še le pustim verh in veje u krono rasti.

Drevo pospešiti u rasti, smo rekli, mora vertnar na enem koncu ga prikrajševati — mu jemati —, na drugem pa živeža mu donaškovati. Naj lepše se gojitel otrok primeri sadjorejcu. Tudi on mora, če na eni strani otroku kaj odvzame — kaj odreče, ga posvari ali kaznuje —, mu na drugi strani dodati — veselje in pogum mu napraviti. Osuhnelo drevo, od kojega se ni nadjati sadu, posekamo. Hudobnega paglovca, kojega tudi šiba ne spokori, smo pa iz šole spokali.

(Dalje sledi.)

Ogledalo pridnih otrok.

II. Marianka.

Dom naše Marianke so bile daljne, divje Sibirske puščave. Rojena je bila od staršev, ki so bili nekđaj z vsim časnim življenjem obilno obdarovani; pa po nevošljivosti in krivem obdolženju svojih sovražnikov so bili za večno v daljne Sibirske pustine obsojeni. Zatorej Marianka ni občutila in spoznala svoje žalostne in nemile osode, je preživela svoje otročje leta v nedolžnem veselju in bila edina tolažba in veselje svojih nesrečnih staršev. Komaj deset let stara, prične že nad seboj razodevati tiste lepe dušne lastnosti, ki so kinč in krasota ženskega spola; brumna, delavna, vbogljava, polna serčne ljubezni do svojih staršev je bila; razcvetovala se je pa tudi nje telesna lepota enako cvetlici o pomladanskem času, z eno besedo, bila je Marianka deklica, ko malo taci pod solncom. Kolikor bolj vender so se odpirale njene dušne moči, toliko bolj je spoznavala tudi revščino svojih staršev. Posebno oče so bli vedno vsi pobiti in klaverni, kar je Marianko do duše bolelo in peklo. O mislih, da pomankanje in revščina ste uzrok očetove žalosti, je Marianka se vsake priložnosti poslužila, kaki kraječarček zaslužiti; kmalo je tudi clo po dninah hoditi jela, da bi je kolikor mogoče višej zaslužila in tako revni stan svojim staršem enkoliko polahkala. Ker je bla Marianka pri delu na dninah posebno pridna, so jo povsod radi na delo sprejemali; kdo je bil pa tudi veselši od Marianke, ko je o večerih z svojim pič-

lim in bornim plačilom, vsa vtrudena in spehana proti domači bajtici hitela, in v taisto stopivši ljubemu očetu in materi roke poljubovaje, jim svoj zaslužek podala. Velikokrat si je po dnevu od lastnih ust kruhek odtergala, da je na večer kaj več domu prinesiti zamogla. O takih prilikah se je scer razlilo po očetovem resnobnem obrazu milo smehlanje, pozabili so navadno na kratek čas svojo revščino, ali notrajna serčna žalost je navadno kmalo tudi zvonajno veselje pregnala iz njegovega obličja. Marianka vidši, da ljubega očeta nikakor stanovitno razveseliti ne more, je čez to silno žalostna postala; mislila je, da oče z njo niso zadovoljni, in mnogo noči je prečula, britke solze točivši in vedno premišljevale, kako bi priserčnim staršem dopasti in njih revščino enkolko polajšati zamogla. — Neko noč zasliši očeta in mater, kako sta si v stranski izbi plaka joča eden drugemu svoj tugopolni stan tožila; oče so posebno serčno tudi svojo ljubo Marianko pomilovali, ki se trudi in trudi za vsakdanji kruhek v potu svojega obraza, med tim ko bi imela v glavnem mestu se razveselovati nad dobrotami časnega življenja. Marianka scer ni bla radovedna deklica, ali slišati očeta od glavnega mesta itd. govoriti, še bolj ušesa nategne in natajnko posluša, in zdaj še le se ji oči odprejo. Povzela je iz očetovega in maternega pogovora, da Sibiria ni njih rojstni pravi dom, kakor je dozdej mislila, da oče so bli nekdanj silno bogat premožen mož, in imeniten vojak v carski ruski vojski; slišala je dalje, kako so bli oni po nekem sovražniku krivo zatoženi in zatoraj od mogočnega cara za večno v Sibirio pregnani. Občutljeji, kateri so serce naše Marianke med tim pogovorom prešinili, bi težko ktero pero popisalo, od serčne žalosti se vsa trese, zamakne, premišljuje in hitro sklene, kaj hoče storiti. Komaj pričaka prvega svita, vstane in s priserčno molitevjo se Bogu priporoča, dokler oče ne vstanejo. Zdaj stopi v izbo, in jokajoča jim pade okol vratu, rekoč: Oče, oh ljubi oče, nicojšna noč je odkrila meni naš pravi tužni stan, pozno scer so se mi oči odperle, ali hvala Bogu, vender ne prepozno. Vzdigniti se hočem tje do glavnega mesta, pasti mogočnemu caru pred noge, zagotoviti ga, da ste nedolžni, in

ne bom nehala prositi, dokler ne slišim iz carskih ust tolaživnih besed, da je vam vaša čast in vaše premoženje zopet nazaj povernjeno! — Oče ostermi nad besedami Marianke, ali solze jo polijejo in ji ne dajo besedice spregovoriti. Po dolgem jokanju odprejo oče svoje usta in pravijo: Ljuba, priserčna Marianka, Bog naj te blagoslovi, on naj ti da doživeti na zemlji boljših dni kakor meni, in naj ti poplača vse tvoje skerbi in vso ljubezen, ktero tvojo nedolžno serce proti meni skazuje; zakaj gotovo bi moje kosti že krila zdavnej hladna gomila, ako bi te Bog meni ne bil poslal kakor angela v tolažilo mojih serčnih britkost. Ali, priserčna Marianka! tvoje želje, mene od tod rešiti, bodo na večno le brumne želje ostale, zakaj vedi, da Sibiria je grob živih, in kdor je tu sem pregnan, vidi cvetlice upanja še le unkraj groba cveteti; družbi človeški je tu sledni že odmerl. — Marianka o tih besedah omolkne, ali preterden je bil njeni sklep, toraj povzame besedo in pravi: Ljubi oče, jaz ne obupam nikakor, in preč danes se hočem na pot vzdigniti proti carskemu mestu. Priserčna moja, rečejo zdaj oče, kar tvoje serce želi, kar tvoje usta govorijo, to se ne more nikakor in nikdar doveršiti, ja, tvoj um je elo preslab, zapopasti, kako da je nemogoče, kako se nikakor tvoje naprejšvzetje djansko izpeljati ne more. Vedi, da od tod tje do glavnega mesta je več sto ur hoda čez nezmerne planjave, hribe, doline, velike reke; cele dni ni viditi živega človeka, tolikoveč pak divje zveri, ki bi tebe, nezmožno deklico, gotovo raztergale. Ali ko bi še vsega tega ne bilo, je tam na Sibirski meji ojstra straža, ki nobenega čez ne pusti, ako se z potnim listom in dovolenjem, mejo prekoračiti, dostojno skazati ne more. Potni list pak le naš ojstri poglavar, ki daleč daleč od tod stanuje, dati sme in zamore; tega zadobiti je skoraj gola nemogočnost. Toraj, ljuba Marianka, potolaži in umiri se, združi velikoveč tvojo vsakdajno molitev z mojo, da bi nas namreč dober Bog kmalo poklical od tod, in nas preselil vse tje v tisto srečno deželo, kjer se časna žalost spremeni v večno veselje! —

(Dalje drugi pot.)

Listonoša.

* Iz Šoštajna 25. junia. Ker se mnogoterno poprašuje, kaj ima pomeniti strel, zvonjenje in druge pobožnosti u pretečenem torku in sredi, — t. j. 20. in 21. t. m. — u Šoštajnu, popišem pomen ove sponašbe, t. j. slovesno praznovanje sv. Alojzija Šoštajnskih šolcov.

Že jesen so neki prijateli naše šole potrebni denar določili, da se podoba sv. Alojzija u veselje ljube mladine v šolo pripravi. Naročil sem jo u Beču pri slavni družbi sv. Severina. Predstojnik grof ODonell mi piše, da je delo, u tako lep namen, slavnemu slikarju Hofmanu izročil. Izverstno delo res hvali mojstra.

Podoba sv. Alojzija, u pozlačenem oklepu (remih) 4 1/2' visoka, je res tako lepo izdelana, da jo vsak znalec hvali. Vidi se iz nje izraz žive angeljske čistosti, globoke ponižnosti, in svete pobožnosti. Velja pa 55 gl. sr.

Ono podobo smo šolska družina okoli 200 šolcov nesli pretečeni torek u procesji u Šmarsko farno cerkev nad Šelekom, dobro uro hoda, da se je blagoslovila. Vse je bilo praznično oblečeno, deklice tu li lepo opletene in s cvetlicami okinčane in molili smo gredé sv. roženkrenc.

Tje pridši spremimo s petjem u procesji z farofa u cerkev prečastljivega gospoda korarja in fajmoštra, Gregor-a Miklavžina, začasnega namestnika gosp. dehanta. Oni so podobo sv. Alojzija blagoslovili, po tem kratek pa mičen nagovor izustili, djanja sv. Alojzija, zveličanske izgledé ljubi mladini sporočili. Tudi so sami sv. mašo brali, pri koji smo lepo pesem sv. Alojzija peli, in po sv. maši s presv. reš. Telesom nas blagoslovili. Po tem spremimo drugič s petjem gosp. korarja u farof, kder so gosp. katehetu in učiteloma zajterk dali. Med tem se mladina spočije, s kruhom in žemljami okrepča, deklice pa tudi podobo sv. Alojzija s venci okinčajo. Zdaj odrinemo s njoj, povišano na dveh drogih, zopet u procesji proti domu, pa s veselim petjem, ter nas tudi preč. gospod korar nekoliko pota spremijo.

Na meji naše fare nas čakajo domači godci iz odrašene šolske mladine. Pridružijo se nam tudi *čast. gospodje fajmošter, drugi kaplan in šolski oče*, ter nas med veselim petjem in hrupečo muziko u terško cerkev spremijo. Tudi možnarji pokajo, zvonovi soglasno pojó, in vsi teržani so na nogah, ovi jako gmetni, koji so k tej pobožnosti kaj pripomogli.

Drugi dan se zopet za rano mladina u cerkvi zbere, pa bila je vsa mirna in tiha, ter ima ta dan še imenitnejše naklepe — *sv. spoved in obhajilo opraviti*.

Po sv. obhajilu so čast. gospod katehet, *France Naprudnik*, o obojih pobožnih opravilih od sv. obhajila in posvečenja praznika in podobe sv. Alojzija serčno govorili. Razjasnili so gerbe (okinče) sv. Alojzija: razpelo (božjo martro), limbar (liljijo), in ljubi mladini živo u serce govorili, da naj vsikdar Jezusa ljubi, sv. liljijo nedolžnosti ohrani, rada svete knige bere, in pregrešne nagnjenje zatira, kar tepežnica pomeni.

Po sv. opravilih se sopes u procesji s petjem, pred nami podoba sv. Alojzija, u šolo podamo, kamor nas glasovi zvonov in vsi tri čast. gospodi duhovni spremijo, in posvečeno podobo poleg lece obesimo preserčno željé, da bi nam vsikdar u lep izgled služila in k pobožnosti nas obudovala.

Naj tudi predragi častljivi prijatelji in odvetniki naše šole, — kojih zavolj velikega števila imenovati ne morem, — mojo in zročene mladine preserčno zahvalo za njih pomoč in podporo blagovoljno sprejmejo. Bog Vam naj darove poplati, in sv. Alojzi sproši, da bi Vam posledna ura tako prijetna, sladka in vesela bla, kot ovega angeljskega mladenča.

P. Musi, učitel.

Drobtinčica.

* Iz Ljublane, oznanujejo No vice: Slišali smo, da je sl. ministerstvo podúka poprašati dalo gosp. vodja in učenike naše realne šole: ali bi ne bilo treba, da bi se v natisu šolskih bukev geometrije, mehanike itd. nemškim *tehničnim* besedam pristavile tudi *slovenske*, da bi take nenavadne, dostikrat iz gerškega ali latinskega jezika v nemški jez ik prenešene besede domači učenci

lože in bolje razumeli. Gospod vodja in gospodje učenci (razun enega) so nek vsi enoglasno odgovorili, da to je *potrebno* v vsih naravoslovnih ukih, in da za dobro podučenje domače mladosti skerbni učenci so že od nekaj v šoli pristavljali takim tehničnim izrazom *slovenske* besede, po katerih se razumljenje taci naukov močno polajšuje, — in *razumljenje* tega, kar se učenec uči, in *polajšanje razumnosti* je pač cilj in konec *pravega* šolskega poduka. Čast in hvala sl. ministerstvu, da po očetovsko skerbi za *temeljito* podučenje šolske mladosti, — čast in hvala pa tudi gosp. vodnikom in učenikom, ki spoznajo *potrebe* za dober napredek naših šol! Za vse te tehnične besede pa ustanoviti dobre slovenske besede, ne bo nobena posebna težava, zakaj naš jezik je že toliko omikan in olikan, da se za *nobeno vednost* ne vstrašimo osnovati slovenskih besed. Dosto o tem je slovenšina že slavno *dokazala*, kaj premore.

Učiteljska shranilnica.

* Za učiteljsko shranilnico, katera ima namen borne učitelje in šolske pripravnike podpirati in ktera bi se mogla lahko za učitelje vsih slovenskih kronovin vkup osnovati, so blagovoljno darovali p. n. gospodi:

Prešvetli Kerški knezoškof Dr. A. Lidmanky	20 fl.	— kr.
Kühnel Vaclav, šolski vodja	2	" — "
Leon Janez, knjigar	15	" — "
Huber Jož. učitel na glav. šolah	—	" 40 "
Liegl Eduard, knjigar	10	" — "
Globočnik Jan. mestni kaplan v Pliberci	2	" 40 "
Neimenovan	1	" — "
Hafner Janez, dehan v Kapli	5	" — "
Einšpieler Andr. katehet	2	" — "
Nek duhovnik Lavantinske škofije	50	" — "

Vkupno . 108 fl. 20 kr.

Nekaj je že — na noge gospodi!!!

Odgovorni izdaj. in vredn. A. Einšpieler, Natisnil J. Leon u Celovcu.